

NAŠE HRÔZYPLNÉ DEJINY

ZBOHOM
MONARCHIA,
VITAJ
REPUBLIKA

Róbert Beutelhauser

Ilustrovala
Katarína Štanínková

ZBOHOM
MONARCHIA,
VITAJ
REPUBLIKA

NAŠE HRÔZYPLNÉ DEJINY

ZBOHOM
MONARCHIA,
VITAJ
REPUBLIKA

Róbert Beutelhauser

Ilustrovala
Katarína Slaninková

slovar

Projekt podporil z verejných zdrojov

u. fond
na podporu
umenia

Text © Róbert Beutelhauser 2019

Illustrations © Katarína Slaninková 2019

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2019

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-3560-6

OBSAH

Úvod	7
Hrozná časová os	10
My sme sa vyrovnali a vás zrovnáme	14
Čo teraz?	28
Môj svet je vidiek a tvoj?	37
Nie je mesto ako mesto	57
Inšpiratívny minitest	76
Nové storočie	85
Masaker v Černovej	92
Do boja	99
Veľký vojnový t(r)est	100
Chlapi do boja!	113
Slovenský vojnový účet	121
Keď porážka otvára cestu k víťazstvu	130
Ako vzniká štát	138
Aj títo za to môžu	151
Epilóg	161

ÚVOD

Zaiste sa ti už stalo, že sa na teba celý týždeň všetko sypalo. Začalo sa to takto: v nedeľu ti rodičia oznámia, že musíš každý druhý deň utrieť prach, v utorok pohnojíš písomku z matiky a vyšli ti úplne iné výsledky ako spolužiakom. Keď v stredu odovzdáš projekt z geografie, uvedomíš si, že namiesto o Sabinove si písal o Snine a vo štvrtok na tréningu ti tréner povie, že ak to s tebou takto pôjde ďalej, v nedeľu ťa nepostaví na zápas. Jednoducho, tvoj život sa zmení na hotovú tragédiu.

No nakoniec by sa mohlo stať, že písomku z matiky máš z celej triedy správne len ty, zemepisárka projekt nehodnotila, tréner ťa na zápas nielen postavil, ale i pochválil a rodičia nakoniec pochopili, že utierať prach stačí raz za mesiac.

Vravíš, že zázraky sa odohrávajú len v trápnej rozprávke? Máš pravdu, v skutočnosti je veľmi málo pravdepodobné, že sa všetko zlé na dobré obráti. No v našich dejinách sa jeden taký zázrak stal a práve o ňom sa dočítaš v ďalšej časti hrôzyplnej histórie.

Predchádzajúci diel hrôzyplnej histórie sme skončili v čase, keď vodcovia nášho národa konečne vyriešili otázku spisovného jazyka. V Memorande slovenského národa jasne stanovili cieľ Slovákov – rovnocenné postavenie s ostatnými národmi v Rakúskom cisárstve. Podarilo sa im presadiť otvorenie Matice slovenskej a troch slovenských gymnázií. Pochopiteľne, očakávali, že sa im postupne podarí priblížiť k cieľu. Lenže... koľký raz prichádza táto spojka naznačujúca zvrät, po ktorom bude všetko inak? Ako? To sa dozvieš na nasledujúcich stranách. Spočiatku sa ti asi bude zdať, že je všetko beznádejné, no napokon, tak ako v rozprávkach, sa všetko na dobre obráti.

Pri uvažovaní nad touto etapou našej histórie som si uvedomil jeden dôležitý fakt. V roku

1870 sa narodil môj pradedo. Pradedo Jána som síce nezažil, ale veľa som o ňom počul od svojho otca. Úžasné

na tejto fáze našej histórie je, že postavy, o ktorých budeš čítať, ti budú postupne stále bližšie a bližšie. Miesta, o ktorých budeme rozprávať, sa budú stále viac podobáť tým dnešným a dôsledky udalostí zachytených v tejto knihe často siahajú až do dnešných dní. Navyše sa musíme pripraviť na to, že o spomínaných udalostiach už nájdeme také množstvo informácií, že ani nebudeme vedieť, ktorým z nich veriť.

No najlepšie na tom všetkom je, že sa každý jeden z nás môže stať kronikárom i historikom

svojej doby. Ver mi, ešte nikdy to nebolo ľahšie. Tak neváhaj, nájdi prázdny zošit a pero, alebo ak chceš byť moderný, presvedč rodičov, že potrebuješ nový počítač. Potom zbehni za dedkom s babkou a začni sa ich vypytovať, aké to bolo, keď boli mladí, akí boli ich starí rodičia, kde žili, čo robili. Všetko si poriadne zapamätaj, spoj s tým, čo sa dočítaš na nasledujúcich stranách a začni písať kroniku, o ktorej ešte všetci budeme počuť.

NIE, NENUDÍM, LEN CHCEM ZISTIŤ
NIEČO O TVOJEJ MLADOSTI.

HROZNÁ ČASOVÁ OS

1867

Rakúsko-uhorské vyrovnanie

MY SME SA VYROVNALI, ALE OSTATNÍ NÁM
NESIAHAJÚ ANI PO ČLENKY, IGEN?

NA JA.

1868

Uhorský národnostný zákon

1875

Zatvorenie Matice slovenskej

TO BY SME MALI.

EŠTE MUSÍME
VYMYSLIEŤ, ČO
S MATIČNÝMI
PENIAZMI. ...1

MY UŽ NA NIEČO PRÍDEME.

1907

Apponyiho školské zákony

1907

Černovská tragédia

1914

Začiatok prvej svetovej vojny

1915

Podpísanie Clevelandskej dohody

1916

V Paríži vzniká Česko-slovenská národná rada.

1918

Wilsonov 14-bodový program

18. október 1918

Washingtonská deklarácia

28. október 1918

V Prahe vzniká Česko-Slovensko.

30. október 1918

Deklarácia slovenského
národa v Martine

MY SME SA VYROVNALI A VÁS ZROVNÁME

Poznáš to, keď vám učiteľka oznámi názov novej látky, vy si ho farebne napíšete do zošita a ona vám potom celú hodinu nadáva, že si nepamätáte to, čo ste sa učili pred rokom. Nenormálna otrava! Pretože som lepší ako tvoja dejepisárka a hlavne – neučím ťa – nebudem otravovať otázkami a len pár obrázkami ti pripomeniem, ako sa v histórii vyvíjal vzťah Rakúska a Uhorska.

JA SA Z NICH ZBLÁZNIM, ONI SI
Z MINULÉHO ROKA NIČ NEPAMÄTAJÚ.

KAŠLI NA TO. JA ICH UŽ TRI ROKY UČÍM
TO ISTÉ A ONI EŠTE NA TO NEPRIŠLI.

TO JE NĀPAD.

Rok 1000 ▾ ŠTEFAN I.

TISÍC ROKOV BUDE TRVAŤ KRÁĽOVSTVO,
KTORÉ SOM DNES ZALOŽIL.

Rok 1526 ▾ FERDINAND I.

MOHÁČ VÁM UKÁZAL, ŽE NADIŠIEL
ČAS ZMENY, ODTERAZ STE OBYVATELIA
HABSBURSKEJ MONARCHIE.

Rok 1804 ▷ FRANTIŠEK II.

KEŽ JE TEN KRPEC NAPOLEON
CISÁROM, JA BUDEM DVOJNÁSOBNÝM:
SVÄTEJ RÍŠE RÍMSKEJ NEMECKÉHO
NÁRODA A RAKÚSKEHO CISÁRSTVA.
TEŠTE SA, PODDANÍ MOJI.

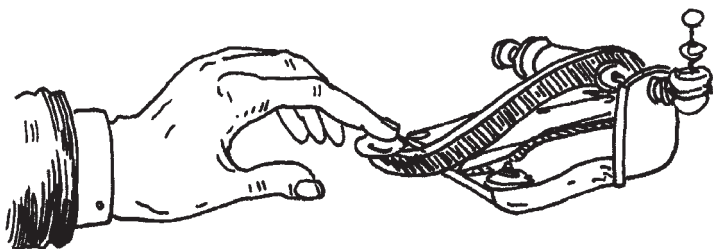
Rok 1867 ▷ FRANTIŠEK JOZEF I.

DOBRE, MAJTE SI SVOJU
NEZÁVISLOSŤ, ALE ZOSTANEM
VAŠÍM PANOVNÍKOM.

Veru, to, čo sa začalo porážkou pri Moháči, po ktorej zostal uhorský trón zrazu prázdny a moci sa na základe sobášnej dohody s Jagelovcami ujali Habsburgovci, trvalo skoro 400 rokov. To je veru poriadne dlho! Veď sa len zamysli nad tým, koľko poznáš 400-ročných budov, obrazov, ľudí... Za 400 rokov sa na uhorskom tróne síce vystriedalo 16 panovníkov, no jedna vec sa v monarchii nezmenila – vzťah medzi panovníkom a uhorskou šľachtou. O tom, že ten nebol nikdy ružový by mohli rozprávať sály Hofburgu, sídla Habsburgovcov. Veď si len spomeň, čo všetko musela Mária Terézia podniknúť, aby mohla byť v Bratislave korunovaná, alebo sa vráť do rokov 1848 a 1849 a spočítaj si, čo všetko podnikol uhorský parlament, aby sa zbavil viedenskej vlády.

Nakoniec prišiel rok 1866 a nespokojnému uhorskému parlamentu, tak ako viackrát predtým, pomohla porážka Rakúskeho cisárstva. A práve táto porážka, ktorú monarchia utrhla od Pruska pri Hradci Králové, mala svoju definitívnu dohru pri Lamači, dnešnej mestskej časti Bratislavy. Takže poďme si ju aj my telegraficky zrekonštruovať. Ozaj, vieš, čo je to telegram a telegraf? To je tiež história, na ktorú sa môžeš ráno spýtať školníka. Možno si pri vysvetľovaní ani nevšimne, že nemáš na nohách prezuvky.

Jeho vysost dnes
3. jula 1866 sme
pri Hradci Kralove
prehrali* co dalej*
velitel severnej
armady Benedek

To ste pobabrali
treba sa stiahnuť*
teraz treba ochranit
Vieden* dolezity
bude Presporok* aby
som nezabudol* ste
odvolany a budete
postaveny pred sud*
FJ1

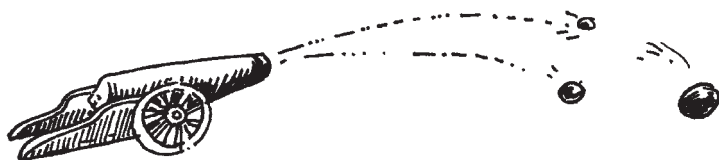

*19. jul Prusi
v Malackach* nechal
som zburat mosty cez
Moravu* pred Presporkom
vznika obranny
val* delostrelectvo
nachystane* potrebujem
viac casu* Karl
Thun-Hohenstein

*Musite udrzat
Presporok* pripravuje
sa rokovanie
o primeri* drzim
Vam palce* snazte
sa aby ste nedopadli
ako Benedek*
FJ1

22. jul cely den
sme pod delostreleckou
palbou* nepriatel sa
pokusil o obchvat
cez Karpaty* podarilo
sa ho odrazit*
600 vojakov mrtvych*
dlho nevydrzime*
Karl Thun-Hohenstein

23. jul Mikulov*
podpisane primerie*
mozete si dat
pohov* vidime
sa v Hofburgu*
FJ1